

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑΣ
ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ

Διεθνές
Επιστημονικό
Συνέδριο

15 και 16 Δεκεμβρίου 2022

Αναλυτικά Προγράμματα

Θεωρία & Πράξη

ΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

Διεύθυνση Δευτεροβάθμιας
Εκπαίδευσης Δυτικής Αττικής

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ συνεδρίου

«Αναλυτικά Προγράμματα: Θεωρία και Πράξη»

ΕΛΕΥΣΙΝΑ, 2023

Α΄ ΤΟΜΟΣ

Επιμέλεια : Τσέκου Αικατερίνη, Κατσαμάγκος Αντώνιος,
Παπαδοπούλου Αναστασία, Φουλίδη Ξανθίπη

Διεθνές Επιστημονικό Συνέδριο «Αναλυτικά Προγράμματα: Θεωρία και Πράξη»

Το συνέδριο πραγματοποιήθηκε στο Εργαστήριο Ειδικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης Ελευσίνας (Ε.Ε.Ε.ΕΚ. Ελευσίνας) και στο Ενιαίο Ειδικό Επαγγελματικό Γυμνάσιο και Λύκειο Ελευσίνας (Κουβίδη 134 & Πουλαντζά, Ελευσίνα) στις 15 και 16 Δεκεμβρίου 2022.

Διεύθυνση Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Δυτικής Αττικής
ΕΛΕΥΣΙΝΑ, 2023

SET ISBN 978-618-86443-4-2

Α' τόμου ISBN 978-618-86443-5-9

Επιμέλεια Πρακτικών: Τσέκου Αικατερίνη,
Κατσαμάγκος Αντώνιος,
Παπαδοπούλου Αναστασία,
Φουλίδη Ξανθίππη

Copyright © 2023

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ

ΙΩΝΟΣ ΔΡΑΓΟΥΜΗ 24

ΕΛΕΥΣΙΝΑ, 19200

ΤΗΛ: 210-55.62.029

Απαγορεύεται η αναδημοσίευση ή αναπαραγωγή του παρόντος έργου στο σύνολό του ή τμημάτων του με οποιονδήποτε τρόπο, καθώς και η μετάφραση ή εκμετάλλευσή του με οποιονδήποτε τρόπο αναπαραγωγής έργου λόγω με τον Ν. 100/1975, χωρίς την άδεια του κατόχου των πνευματικών δικαιωμάτων. Επίσης απαγορεύεται η αναπαραγωγή της στοιχειοθεσίας, της σελιδοποίησης, του εξωφύλλου και γενικότερα της όλης αισθητικής του βιβλίου με φωτοτυπίες, ηλεκτρονικές ή οποιεσδήποτε άλλες μεθόδους, σύμφωνα με το άρθρο 51 του Ν. 2121/1993, χωρίς την προαναφερόμενη άδεια.

*Ο τόμος των Πρακτικών περιλαμβάνει όσες από τις
εισηγήσεις υποβλήθηκαν προς δημοσίευση από
τους/τις συγγραφείς, οι οποίοι/ες φέρουν πλήρως την
ευθύνη των κειμένων τους.*

περιεχόμενα

Επιστημονική Επιτροπή	9
Οργανωτική επιτροπή.....	11
Συνεργαζόμενοι φορείς	12
Το ηλιακό μας σύστημα: Άστρο-ερευνητές. Γεωγραφία ΣΤ' Δημοτικού με τη χρήση επαυξημένης πραγματικότητας (ΕΠ).....	13
Αθανασάκου Πηνελόπη	13
Η διδασκαλία της γραμματικής στην επικοινωνιακή προσέγγιση: μελέτη περίπτωσης σε μαθητές Γ' Γυμνασίου.....	22
Αλεβίζου Α. Παναγιώτα	22
Ο Ρόλος του Αναλυτικού Προγράμματος και των Βιβλίων στην Ανάπτυξη Πολιτισμικής Ενημερότητας και Ευαισθησίας στο Σχολείο.....	36
Αναστασόπουλος Διονύσιος	36
Η πολιτειακή παιδεία στο μεταίχμιο. Ιδεολογία και πολιτικά κίνητρα μέσα από τη διάρθρωση των αναλυτικών προγραμμάτων. Η περίπτωση της πολιτειακής παιδείας : Από τον εξοβελισμό των κοινωνικών επιστημών στο Γενικό Λύκειο στο νέο πρόγραμμα σπουδών της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής του Γυμνασίου.....	46
Ανδρικοπούλου Χριστίνα.....	46
Αξιολόγηση για τη μάθηση: Η αξία της στο σύγχρονο διδακτικο-μαθησιακό περιβάλλον και ενδεικτικά παραδείγματα με έμφαση στα μαθήματα Φυσικών Επιστημών.....	54
Αποστολόπουλος Κωνσταντίνος.....	54
Η ανάδειξη της κλασσικής ναυτιλίας στο μάθημα ΝΑΥΣΙΠΛΟΪΑ Ι της Β' τάξης ΕΠΑΛ ναυτικής κατεύθυνσης μέσω καινοτόμων μεθόδων διδασκαλίας	69
Αρβανίτη Κ. Σταματίνα.....	69
Το αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών για τις ξένες γλώσσες και η αξιολόγηση του εκπαιδευτικού υλικού για το Λύκειο.....	78
Αρμενάκα Βασιλική	78
Εφαρμογές Διαφοροποιημένης Διδασκαλίας στο πλαίσιο του νέου Προγράμματος Σπουδών για την Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή.....	94
Ασβεστάς Αναστάσιος.....	94
Η διδασκαλία εννοιών της Φυσικής σε μαθητές Επαγγελματικού Λυκείου μέσα από τη διδακτική προσέγγιση του τεχνικού σχεδιασμού: Το παράδειγμα του κεκλιμένου επιπέδου ως απλής μηχανής.....	103
Ασημακόπουλος Κωνσταντίνος.....	103
Διεθνή Προγράμματα Αξιολόγησης και Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών Μαθηματικών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης	113
Αυγερινός Ευγένιος.....	113

<i>Βλάχου Ρόζα</i>	113
<i>Ρεμούνδου Δήμητρα</i>	113
<i>Αναλυτικά Προγράμματα στην Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση της Δευτεροβάθμιας - Η περίπτωση των Ε.Ε.Ε.ΕΚ.</i>	127
<i>Αφουξενίδης Δημήτριος</i>	127
<i>Διαφοροποιημένη διδασκαλία: το παράδειγμα ενός διδακτικού σεναρίου για το μάθημα της Πληροφορικής</i>	134
<i>Βαρδαλάχου Ευαγγελία</i>	134
<i>Το Παράλληλο Πρόγραμμα Σπουδών (Hidden Curriculum) (η έννοια , ο εντοπισμός και η αντιμετώπιση)</i>	145
<i>Βενέτης Σταμάτιος</i>	145
<i>Η θέση των ΤΠΕ στο Νέο Αναλυτικό Πρόγραμμα του Νηπιαγωγείου – Αλλαγές και σύνδεση με την εκπαιδευτική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης</i>	154
<i>Βέρρα Μαριλίνα</i>	154
<i>Φιλοσοφία και Καινοτομίες του νέου Προγράμματος Σπουδών Χημείας Λυκείου</i>	163
<i>Βλάση Μαρία</i>	163
<i>Αποστολόπουλος Κωνσταντίνος</i>	163
<i>Βαμβακερός Ξενοφών</i>	163
<i>Γιαλούρης Παρασκευάς</i>	163
<i>Μακεδόνας Χριστόδουλος</i>	163
<i>Παπαδόπουλος Χρήστος</i>	163
<i>Παυλάτου Ευαγγελία</i>	163
<i>Γράψας Ιωάννης</i>	163
<i>“Κρυφό” αναλυτικό πρόγραμμα και Συμπερίληψη</i>	176
<i>Βυθούλκας Διονύσιος</i>	176
<i>Παιδαγωγικές Πρακτικές στα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών Αγγλικής και Γαλλικής την περίοδο 1867-2016: Μία ιστορική αναδρομή</i>	184
<i>Βοϊδάκου Ειρήνη</i>	184
<i>Road Trip Αλεξάνδρεια-Καλαμάτα με δυο παπούτσια πάνινα</i>	192
<i>Γιάντσιου Ευαγγελία</i>	192
<i>Αργυρίου Κωνσταντίνα</i>	192
<i>Καρατζαφέρη Αναστασία</i>	192
<i>Συμβαδίζοντας με τα Νέα Αναλυτικά Προγράμματα Μελέτη Περιβάλλοντος Β’ Δημοτικού «Είδη Φυτών»</i>	200
<i>Γεωργαλλή Αντωνία</i>	200

<i>Διδακτικό Σενάριο "Ψηφιακά Κουνέλια"</i>	213
<i>Γιώτη Αικατερίνη</i>	213
<i>Στασινάκης Παναγιώτης</i>	213
<i>Μελέτη του ήχου. Από τον Hooke και τον Savart στον 21ο αιώνα μέσω της 3d εκτύπωσης</i>	217
<i>Λάζος Παναγιώτης</i>	217
<i>Εκπαιδευτική πολιτική και μουσική εκπαίδευση. Συγκριτική μελέτη των Αναλυτικών Προγραμμάτων Μουσικής Αγωγής στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση των χωρών Ελλάδας, Αγγλίας, Σουηδίας</i>	225
<i>Γιαννακοπούλου Γεωργία</i>	225
<i>Η αντίληψη των εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης για τη διδασκαλία και το Αναλυτικό Πρόγραμμα στο γλωσσικό μάθημα</i>	234
<i>Γκατζώλη Βαλασία</i>	234
<i>Στην τροχιά ανάπτυξης της κλασματικής μονάδας. Μελέτη περίπτωσης στην Α/θμια</i>	244
<i>Γκικόκα Αναστασία</i>	244
<i>Αναλυτικά Προγράμματα και εισαγόμενο «Zeitgeist»: Το δίλημμα της εισαγωγής αντιδημοφιλών καινοτομιών</i>	255
<i>Γκότοβος Αθανάσιος</i>	255
<i>Γκότοβου Αναστασία</i>	255
<i>Όταν το αναλυτικό πρόγραμμα συναντά τις ανάγκες των μαθητών και μαθητριών σε άτυπα περιβάλλοντα μάθησης: Η περίπτωση ενός καταυλισμού Ρομά</i>	264
<i>Γλένη Χρυσαιγή</i>	264
<i>Καράμηνας Ιγνάτιος</i>	264
<i>Η ετερότητα και η αξία της ειρήνης στα σχολικά εγχειρίδια Γλώσσας του Δημοτικού από τη δεκαετία του 1980 έως το 2022</i>	278
<i>Γρηγορίου Νίκη</i>	278
<i>Επισκόπηση των Θεμάτων των Πανελλαδικών Εξετάσεων με Βάση τα Αντίστοιχα Προγράμματα Σπουδών. Η περίπτωση της Νεοελληνικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας στο Γενικό Λύκειο</i>	286
<i>Δάσιος Γεώργιος</i>	286
<i>Παπαμεντζελόπουλος Κωνσταντίνος</i>	286
<i>Γκότζος Δημήτριος</i>	286
<i>Λαϊνά Μαρία</i>	286
<i>Παπαγεωργίου Μαρία</i>	286
<i>Καρσιώτης Παναγιώτης</i>	286
<i>Το πολιτισμικό «παλίμψηστο» των ομηρικών επών μέσα από τη συνομιλία κειμενικών και αγγειογραφικών αναπαραστάσεων ταφικών εθίμων. Μια διδακτική πρόταση με αφορμή τα νέα ΠΣ ΑΕΓΓ Γυμνασίου</i>	295

<i>Δεκατρή Ιωάννα</i>	295
<i>Μεταβάσεις μεταξύ των βαθμίδων εκπαίδευσης στα γνωστικά αντικείμενα</i>	313
<i>Ευαγγελινός Μάριος</i>	313
<i>Αναλυτικά Προγράμματα Ειδικότητας Αργυροχρυσοχοΐας ΕΠΑΛ</i>	324
<i>Ζάγκα Σοφία</i>	324
<i>Το νέο Πρόγραμμα Σπουδών “Γερμανικά (Λύκειο)” ως μαθητοκεντρική προσέγγιση</i>	333
<i>Ζέππος Δημήτριος</i>	333
<i>Λαϊνά Μαρία</i>	333
<i>Παπαδημητρίου Σουλτάνα</i>	333
<i>Αναλυτικά προγράμματα σπουδών στη Διαπολιτισμική Εκπαίδευση</i>	340
<i>Θερμού Ανδριάννα</i>	340
<i>Η διαπολιτισμική και αιεφορική διάσταση του νέου αναλυτικού προγράμματος του μαθήματος της Οικιακής Οικονομίας</i>	351
<i>Καδιγιαννόπουλος Γεώργιος</i>	351
<i>Το νέο Πρόγραμμα Σπουδών για την «Εκπαίδευση για το Περιβάλλον και την Αειφόρο Ανάπτυξη»</i>	360
<i>Καλαϊτζίδης Δημήτριος</i>	360
<i>Νομικού Χριστίνα</i>	360
<i>Γκότζος Δημήτριος</i>	360
<i>Κάτσενου Χριστίνα</i>	360
<i>Η κοσμικότητα στα ελληνικά σχολικά εγχειρίδια: ποιοι μετασχηματισμοί από την ένταξη του Κράτους στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα (1981);</i>	373
<i>Καλέση Δ. Ελένη</i>	373
<i>Μαθηματικές και κοινωνικο-πολιτισμικές-συναισθηματικές πρακτικές στα νέα Προγράμματα Σπουδών των Μαθηματικών</i>	384
<i>Καλύβα Αικατερίνη</i>	384
<i>Διαφοροποιημένη Διδασκαλία στην Γενική Τάξη</i>	392
<i>Καλύβα Αικατερίνη</i>	392
<i>Εμπλουτίζοντας τα αναλυτικά προγράμματα με το διάλογο Τέχνης και Αγγλικής ως Lingua Franca: Οι μαθητές ως διαμεσολαβητές μιας δια-σημειωτικής διαδικασίας</i>	400
<i>Κάλφογλου Χριστίνα</i>	400
<i>Πολυμέρης Σπύρος</i>	400
<i>Ψηφιακά Παιδαγωγικά Διαθεματικά Σενάρια για τη διδασκαλία της Γαλλικής Γλώσσας με χρήση εργαλείων Web 2.0</i>	405
<i>Κανακίδου Αργυρώ</i>	405

<i>Αναλυτικά Προγράμματα & Ιστορία.....</i>	<i>408</i>
<i>Κανέλλη Δάφνη .....</i>	<i>408</i>

Επιστημονική Επιτροπή

Αγγελάκος Κώστας, Καθηγητής του Τμήματος Ιστορίας, Ιόνιο Πανεπιστήμιο
Αναστασόπουλος Διονύσης, Δρ. Πολιτισμού και Επικοινωνίας, Διευθυντής ΔΔΕ Πειραιά
Αποστολόπουλος Κωσταντίνος, Δρ. Χημείας, ΣΕΕ ΠΕ04, 1ο Π.Ε.Κ.Ε.Σ Αττικής
Barkatsas Tasos, Mathematics, Statistics and STEM Educator & Quantitative Data Analyst, School of Education, RMIT University, Bundoora West Campus
Βέρδης Αθανάσιος, Επίκουρος Καθηγητής, Τμήμα ΠαιτΔΕ, Ε.Κ.Π.Α.
Γκότοβος Αθανάσιος, Ομότιμος Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
Γκότοβου Αναστασία, Επίκουρη Καθηγήτρια, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
Καράμηνas Ιγνάτιος, Δρ. Διδακτικής, Οργανωτικός Συντονιστής 3ου Π.Ε.Κ.Ε.Σ Αττικής
Κατσαδώρας Γεώργιος, Αναπληρωτής Καθηγητής, Π.Τ.Δ.Ε., Πανεπιστήμιο Αιγαίου
Καφετζόπουλος Κωσταντίνος, Δρ. Χημείας, ΣΕΕ ΠΕ04, 3ου Π.Ε.Κ.Ε.Σ Αττικής
Κόσυβας Γιώργος, Δρ. Παιδαγωγικής, Περιφερειακός Διευθυντής Εκπαίδευσης Αττικής
Κουτούζης Εμμανουήλ, Κοσμήτορας ΣΑΕ, Ε.Α.Π
Κουκουνάρας -Λιάγκης Μάριος, Αναπληρωτής Καθηγητής, Τμήμα Θεολογίας, Ε.Κ.Π.Α.
Κουτσελίνη-Ιωαννίδου Μαίρη, Καθηγήτρια, Τμήμα Επιστημών της Αγωγής, Πανεπιστήμιο Κύπρου
Μακρή Δήμητρα, Δρ. Ψυχολογίας-Δρ. Γαλλικής Φιλολογίας, Διευθύντρια ΔΔΕ Γ' Αθήνας
Μαρκαντωνάτος Ανδρέας, Καθηγητής, Τμήμα Φιλολογίας, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου
Μητροπούλου Βασιλική, Καθηγήτρια, Τμήμα Θεολογίας, Α.Π.Θ.
Μιχάλης Αθανάσιος, Αναπληρωτής Καθηγητής, ΠαιτΔΕ, Ε.Κ.Π.Α.
Μπίκος Κωνσταντίνος, Καθηγητής, Τμήμα Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής, Α.Π.Θ.
Μποζίνης Νικόλαος, Δρ. Ιστορίας, ΣΕΕ ΠΕ02, 3ο Π.Ε.Κ.Ε.Σ Αττικής
Μπονίδης Κυριάκος, Αναπληρωτής Καθηγητής, Τμήμα Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής, Α.Π.Θ.
Μπούρας Αντώνιος, Δρ. Παιδαγωγικής, Διδάσκων στο Ε.Κ.Π.Α
Οικονομάκου Μαριάνθη, Επίκουρη Καθηγήτρια, Π.Τ.Δ.Ε., Πανεπιστήμιο Αιγαίου
Παζάρσκη Μαρία, Δρ. Θεολογίας, ΕΔΙΠ, Ανώτατη Εκκλησιαστική Ακαδημία Αθηνών
Παπαδοπούλου Αναστασία, Δρ. Παιδαγωγικής, ΔΔΕ Δυτικής Αττικής
Σίσκου Γιολάντα, Δρ. Θεολογίας, ΕΔΙΠ, Τμήμα Κοινωνικής Θεολογίας και Χριστιανικού Πολιτισμού, Α.Π.Θ.
Spiridakis John, Professor and Coordinator, The School of Education, St John's University, Queens, NY
Σοφιανοπούλου Χρύσα, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια του Τμήματος Πληροφορικής και Τηλεματικής, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο Αθηνών
Tsinarelis George, Δρ. Νευροεπιστήμες της Εκπαίδευσης και Δυσκολίες Μάθησης, Visiting Professor
Τσέκου Αικατερίνη, Δρ. Παιδαγωγικής-Δρ. Θεολογίας, Διευθύντρια ΔΔΕ Δυτικής Αττικής
Φουλίδη Ξανθίπη, Δρ. Πολιτισμικών Σπουδών, Υπεύθυνη Πολιτιστικών Προγραμμάτων ΔΔΕ Δυτικής Αττικής
Φλουρής Γεώργιος, Ομότιμος Καθηγητής, Φιλοσοφική Ε.Κ.Π.Α.

Φωτεινός Δημήτριος, Καθηγητής, Τμήμα ΠαιΤΔΕ, Ε.Κ.Π.Α

Ψαχούλας Γιάννης, Δρ. Φιλοσοφίας, Διευθυντής ΔΔΕ Β΄ Αθήνας

Οργανωτική επιτροπή

Τσέκου Αικατερίνη, Δρ. Παιδαγωγικής-Δρ. Θεολογίας, Διευθύντρια ΔΔΕ Δυτικής Αττικής
Αλεξοπούλου Διονυσία, Διοικητική Υπάλληλος, ΔΔΕ Δυτικής Αττικής
Ανωγειανάκη Αλεξάνδρα, Αναπληρώτρια Προϊσταμένη Πληροφορικής και Νέων Τεχνολογιών, ΔΔΕ Δυτικής Αττικής
Βαζαίος Κάτωνας, Διευθυντής Ε.Ε.Ε.Κ. Ελευσίνας
Γιωτοπούλου Γεωργία, Msc, ΔΔΕ Δυτικής Αττικής
Θερμού Ανδριάννα, Msc, ΔΔΕ Δυτικής Αττικής
Θεολογής Ευάγγελος, Msc, Υπεύθυνος Συμβουλευτικής και Επαγγελματικού Προσανατολισμού, ΔΔΕ Δυτικής Αττικής
Οικονομίδης Ιωάννης, Msc, Διευθυντής Ε.Κ
Καλαϊτζόγλου Ελευθέριος, Προϊστάμενος Εκπαιδευτικών Θεμάτων, ΔΔΕ Δυτικής Αττικής
Κανέλλη Δάφνη, Msc, Υποδιευθύντρια στο 1ο Γυμνάσιο Ασπροπύργου
Κατσαμάγκος Αντώνης, Msc, Διευθυντής στο 2ου Γυμνασίου Άνω Λιοσίων
Λατίφης Κωνσταντίνος, Msc, ΔΔΕ Δυτικής Αττικής
Μπάζα Ναυσικά, Διευθύντρια στο Ειδικό Επαγγελματικό Γυμνάσιο-Λύκειο Ελευσίνας
Μπενέκη Αποστολία, Αναπληρώτρια Προϊσταμένη Γ' Προσωπικού, ΔΔΕ Δυτικής Αττικής
Ντούρου Ελισσάβητ, Msc, ΔΔΕ Δυτικής Αττικής
Πανταζή Ευαγγελία, Msc, Αναπληρώτρια Προϊσταμένη Διοικητικών Θεμάτων, ΔΔΕ Δυτικής Αττικής
Παπαδοπούλου Αναστασία, Δρ. Παιδαγωγικής, ΔΔΕ Δυτικής Αττικής
Παπαδοπούλου Βασιλική, Msc, ΔΔΕ Δυτικής Αττικής
Παπαπανούση Χριστίνα, Msc, ΔΔΕ Δυτικής Αττικής
Παρθενίου Μαρία, Διοικητική Υπάλληλος, ΔΔΕ Δυτικής Αττικής
Σεγκουνάς Χρήστος, Διευθυντής 4^{ου} Γυμνασίου Ελευσίνας
Στράντζιας Μιχάλης, Εκπαιδευτικός
Τζώρτζου Αλεξάνδρα, Msc, Υπεύθυνη Φυσικής Αγωγής, ΔΔΕ Δυτικής Αττικής
Φουλίδη Ξανθίπη, Δρ. Πολιτισμικών Σπουδών, Υπεύθυνη Πολιτιστικών Προγραμμάτων, ΔΔΕ Δυτικής

Συνεργαζόμενοι φορείς

School of Education, RMIT University, Australia

Πανεπιστήμιο Κύπρου

The School of Education, St John's University, Queens, NY

Εργαστήριο Πειραματικής Παιδαγωγικής, ΠαιΤΔΕ, Ε.Κ.Π.Α

Εργαστήριο Παιδαγωγικής και Θρησκευτικής Εκπαίδευσης, Τμήμα Θεολογίας, Ε.Κ.Π.Α.

Κέντρο Έρευνας και Αξιολόγησης Σχολικών Βιβλίων και Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων (Κ.Ε.Α.Σ.Β.Ε.Π.), Τμήμα Φ.Π. Α.Π.Θ

Εργαστήριο Παιδαγωγικής, Τμήμα Θεολογίας, Α.Π.Θ.

Εργαστήριο Αρχαίας Ρητορικής και Δραματικής Τέχνης, Τμήμα Φιλολογίας, Παν/μιο Πελοποννήσου

Εργαστήριο Γλωσσολογίας του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Αιγαίου

Εργαστήριο Εκπαιδευτικής Καινοτομίας, Τμήμα Ιστορίας, Ιόνιο Πανεπιστήμιο

Επισκόπηση των Θεμάτων των Πανελλαδικών Εξετάσεων με Βάση τα Αντίστοιχα Προγράμματα Σπουδών. Η περίπτωση της Νεοελληνικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας στο Γενικό Λύκειο

Δάσιος Γεώργιος

Ομ. Καθηγητής Πανεπιστημίου Πατρών, μέλος Ακαδημίας Αθηνών,
Πρόεδρος της Ανεξάρτητης Αρχής Εθνικός Οργανισμός Εξετάσεων (Ε.Ο.Ε.)
gdassios@minedu.gov.gr

Παπαμεντζελόπουλος Κωνσταντίνος

Δρ. Διευθυντής της Ανεξάρτητης Αρχής Ε.Ο.Ε.
krapamentzelopoulos@minedu.gov.gr

Γκότζος Δημήτριος

Δρ Επιστημονικό προσωπικό Ε.Ο.Ε.
dgotzos@minedu.gov.gr

Λαϊνά Μαρία

ΜΑ, ΜΕd, Επιστημονικό προσωπικό Ε.Ο.Ε.
mlaina@minedu.gov.gr

Παπαγεωργίου Μαρία

ΜΑ, Επιστημονικό προσωπικό Ε.Ο.Ε.
mpapageorgiou3@minedu.gov.gr

Καρσιώτης Παναγιώτης

ΜSc, Εξωτερικός συνεργάτης Ε.Ο.Ε.
pkarsiotis@gmail.com

Περίληψη

Η παρούσα εργασία επιχειρεί να δείξει ότι το εκάστοτε σύστημα πρόσβασης στην ανώτατη εκπαίδευση είναι μια διαδικασία που όχι μόνο δεν είναι αποκομμένη από τις τρεις βαθμίδες εκπαίδευσης αλλά ενώνει την υποχρεωτική και μετα-υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Με βάση το «Αρχείο Θεμάτων» -το αποθετήριο του Ε.Ο.Ε. των θεμάτων των πανελλαδικώς εξεταζόμενων μαθημάτων των ΓΕ.Λ., των ΕΠΑ.Λ., των ειδικών μαθημάτων και των επαναληπτικών εξετάσεων αυτών-, τα στατιστικά δεδομένα βαθμολόγησης στις Πανελλαδικές Εξετάσεις για το χρονικό διάστημα 2017-2022 της Γενικής Διεύθυνσης Ψηφιακών Συστημάτων, Υποδομών και Εξετάσεων του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων, αντλήθηκαν στοιχεία και βάσει αυτών αναδύθηκαν ευρήματα για το γνωστικό αντικείμενο της Νεοελληνικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας για το Γενικό Λύκειο σε συνάρτηση με την κείμενη νομοθεσία και τα προβλεπόμενα στα εκάστοτε ισχύοντα Προγράμματα Σπουδών (ΠΣ) τη χρονική περίοδο 2000-2022. Στόχος της παρούσας εργασίας είναι να διαπιστώσει τον βαθμό συμβατότητας των θεμάτων με τα προβλεπόμενα στα αντίστοιχα ΠΣ και να προσφέρει στον εκπαιδευτικό χώρο και στην εκπαιδευτική έρευνα χρήσιμα στοιχεία με στόχο την ανοιχτή προς όλους/-ες χρήση του υλικού του αποθετηρίου «Αρχείο Θεμάτων», την αξιοποίηση και εν τέλει βιωσιμότητά του.

Λέξεις κλειδιά: Αρχείο Θεμάτων του Ε.Ο.Ε., Νεοελληνική Γλώσσα και Λογοτεχνία, Προγράμματα Σπουδών, Πανελλαδικές Εξετάσεις

Εισαγωγή

Η παρούσα εργασία πηγάζει από την επιτελική φύση του Εθνικού Οργανισμού Εξετάσεων (Ε.Ο.Ε.) σε ζητήματα Πανελλαδικών Εξετάσεων και από την πάντα επίκαιρη αναζήτηση παρεμβάσεων βελτίωσης του συστήματος εισαγωγής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση στην Ελλάδα. Οι μελέτες του Ε.Ο.Ε. στηρίζονται στα δεδομένα αποτύπωσης διαφόρων πτυχών των Πανελλαδικών Εξετάσεων.

Ο Εθνικός Οργανισμός Εξετάσεων (Ε.Ο.Ε.) [<https://eoe.minedu.gov.gr>], ανεξάρτητη διοικητική Αρχή, αποτελεί επιτελικό επιστημονικό φορέα αρμόδιο για ζητήματα που αφορούν στον τρόπο εισαγωγής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Με πεδίο την πρόσβαση των μαθητών/-τριών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση η Αρχή έχει προβεί σε συγκριτικές μελέτες (<https://eoe.minedu.gov.gr/index.php/meletes-e-o-e>) των εξεταστικών συστημάτων στις χώρες της Ευρώπης, αλλά και σε έρευνες που αποτυπώνουν τα διάφορα συστήματα πρόσβασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση στην Ελλάδα από το 1964 (έτος καθιέρωσης των πρώτων πανελλαδικών εξετάσεων) έως σήμερα.

Οι Εξετάσεις για την εισαγωγή στην ανώτατη εκπαίδευση δεν είναι μια διαδικασία αποκομμένη από τις τρεις βαθμίδες της εκπαίδευσης, αλλά μια διαδικασία που ενώνει τη βασική και μετα-υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Στο πλαίσιο αυτό, της σύνδεσης δηλαδή της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης με τις Πανελλαδικές Εξετάσεις και με βάση το «Αρχείο Θεμάτων» [<https://eoe.minedu.gov.gr/index.php/arxio-thematon>], το ηλεκτρονικό αποθετήριο του Εθνικού Οργανισμού Εξετάσεων των θεμάτων των πανελλαδικώς εξεταζόμενων μαθημάτων των ΓΕ.Λ., ΕΠΑ.Λ., ειδικών μαθημάτων και των επαναληπτικών εξετάσεων αυτών από το 2000 έως σήμερα, ο Οργανισμός (Ε.Ο.Ε.) εκπόνησε μελέτη με τον τίτλο: «Επισκόπηση των Θεμάτων των Πανελλαδικών Εξετάσεων στο Μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας για το Γενικό Λύκειο από το 2000 έως το 2022 με βάση τα Αντίστοιχα Προγράμματα Σπουδών»⁵⁷.

Αφορμή για τη μελέτη ήταν οι αλλαγές στο θεωρητικό πλαίσιο διδασκαλίας του μαθήματος της Νεοελληνικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας, όπως αυτές ορίζονται στα Προγράμματα Σπουδών των τελευταίων δύο δεκαετιών και ο τρόπος με τον οποίο αυτές αποτυπώνονται στα θέματα των Πανελλαδικών Εξετάσεων, αποδεικνύοντας στην πράξη ότι οι Πανελλαδικές Εξετάσεις αποτελούν τμήμα και συνέχεια της σχολικής πραγματικότητας.

Τα κριτήρια περιγραφής των θεμάτων στο μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας ορίστηκαν στην παρούσα εργασία, λαμβάνοντας υπόψη τους γενικούς και ειδικούς σκοπούς των ΠΣ που έχουν εκπονηθεί μέχρι σήμερα για το συγκεκριμένο μάθημα, αναφορικά με τα ποικίλα είδη γραμματισμών, την επικοινωνιακή και κειμενοκεντρική προσέγγιση του μαθήματος.

Στην παρούσα ερευνητική εργασία αποτυπώνεται η ταυτότητα των θεμάτων, δηλαδή οι θεματικοί κύκλοι άντλησης των θεμάτων⁵⁸, το είδος του προς εξέταση κειμένου (δοκίμιο, άρθρο, ποίημα, διήγημα, ομιλία κ.ά.), η προέλευσή του (βιβλίο, ημερήσιος τύπος, ποιητική συλλογή, ομιλία κ.ά.), η διατύπωση και η τυπολογία των θεμάτων (μορφή των θεμάτων-ερωτήσεων, τι ζητείται σε σχέση με το κείμενο), καθώς και οι βαθμολογικές επιδόσεις ανά θέμα των υποψηφίων μαθητών/-τριών.

Οι δύο βασικές αλλαγές στο μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας της Γ΄ Τάξης Γενικού Λυκείου

Στο πανελλαδικώς εξεταζόμενο μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας παρατηρούνται δύο σημαντικές αλλαγές, η πρώτη αποτυπώνεται στις Πανελλαδικές Εξετάσεις του 2000 και η δεύτερη στις Πανελλαδικές Εξετάσεις του 2020, σε διάστημα περίπου τεσσάρων δεκαετιών, οι οποίες οφείλονται στα ΠΣ του 1999 και 2019 αντίστοιχα. Συγκεκριμένα από τις Γενικές Εξετάσεις (σύστημα με τις δέσμες μαθημάτων) κατά τις

⁵⁷ Παπαμεντζελόπουλος, Κ., Γκότζος, Δ., Λαϊνά, Μ., Παπαγεωργίου, Μ., Κασιώτης, Π. (2022). *Επισκόπηση των Θεμάτων των Πανελλαδικών Εξετάσεων με Βάση τα Αντίστοιχα Προγράμματα Σπουδών. Η περίπτωση της Νεοελληνικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας στο Γενικό Λύκειο*. Μαρούσι: Εθνικός Οργανισμός Εξετάσεων. ISBN 978-618-82861-8-4

⁵⁸ Τσολάκης Χ., Αδαλόγλου Κ., Αυδή Α., Γρηγοριάδης Ν., Δανιήλ Α, Ζερβού Ι., Λόππα Ε., Τάνης Δ., Έκφραση- Έκθεση (τεύχος Γ'), Υ.ΠΑΙ.Θ./ΙΤΥΕ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

• Μανωλίδης Γ., Μπεχλιβάνης Θ., Φλώρου Φ., Θεματικοί Κύκλοι Έκφραση- Έκθεση (Γενικό Λύκειο), Υ.ΠΑΙ.Θ./ΙΤΥΕ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»
• Νεοελληνική Γλώσσα Γ΄ Γενικού Λυκείου, Φάκελος Υλικού-Δίκτυο κειμένων: «Εμείς και οι άλλοι...», Υ.ΠΑΙ.Θ./ΙΤΥΕ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ» (ΦΕΚ 3137/τ.Β΄/2021 «Καθορισμός εξεταστέας ύλης για το έτος 2022 για τα μαθήματα που εξετάζονται πανελλαδικά για την εισαγωγή στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση αποφοίτων Γ΄ τάξης Γενικού Λυκείου»)

δεκαετίες του '80 και '90⁵⁹, όπου στο μάθημα συγκεκριμένα της Έκθεσης, όπως καλούνταν τότε το μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας, ο/η υποψήφιος/-α καλείτο να εκθέσει τις απόψεις του/της γύρω από ζητήματα του άμεσου οικογενειακού και έμμεσου – ευρύτερου κοινωνικού περιβάλλοντός του/της με μοναδικό ερέθισμα τη φράση ή ιδέα κάποιου/-ας. Παράδειγμα θέματος Έκθεσης από τις Εξετάσεις του 1997:

Ένας μαθητής, μέλος της Βουλής των Εφήβων, στην προχτεσινή αγόρευσή του είπε και το εξής: «... και αν η σημερινή κοινωνία επιβάλλει το συντηρητισμό, εμάς θα μας επιτρέψετε να ονειρευόμαστε». Σ' αυτή τη φράση υπάρχει μια διαπίστωση, η επιβολή του συντηρητισμού από την κοινωνία, και ένα αντίπαλο δέος, το όνειρο. "Ποιος είναι ο ρόλος σας σε μια τέτοια κοινωνία; Νομίζετε ότι τα όνειρά σας μπορούν να δράσουν επαναστατικά απέναντι σ' αυτή την επιβολή;". Από τα θέματα αυτά, όπως στο παράδειγμα, γίνεται η μετάβαση σε μια εντυπωσιακά διαφορετική διατύπωση και μορφή θεμάτων το χρονικό διάστημα 2000-2022 για το μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας. Η αλλαγή αυτή οφείλεται στο ΠΣ 1999 (Α' 561). Η δεύτερη μεγάλη αλλαγή έρχεται είκοσι χρόνια μετά με το ΠΣ του 2019 (Β' 4911) και την προσθήκη της Λογοτεχνίας ως συνεξεταζόμενο γνωστικό αντικείμενο με αυτό της Νεοελληνικής Γλώσσας.

Τα βασικά χαρακτηριστικά των Προγραμμάτων Σπουδών 1999, 2019 και 2021 του μαθήματος της Νεοελληνικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας της Γ' Τάξης Γενικού Λυκείου

Στο ΠΣ του 1999 η γλώσσα αντιμετωπίζεται ως κοινωνικό και επικοινωνιακό προϊόν και οργανώνεται με βάση τρεις κατευθύνσεις: «α) τη συνειδητοποίηση του συστήματος της γλώσσας, β) την άσκηση στη χρήση της γλώσσας, γ) την άσκηση στη χρήση της γλώσσας ως εργαλείου μάθησης, που επιτρέπει στον μαθητή να αφομοιώνει καλύτερα τα γνωστικά αντικείμενα διαφόρων περιοχών μάθησης, ενώ παράλληλα να βελτιώνει τη γλωσσική του ικανότητα».

Το ΠΣ του 2019 (Β' 4911) αποτελεί συνέχεια των προγραμμάτων που έχουν προηγηθεί από το 1999, συμπεριλαμβανομένων και των κατακτήσεων του ΔΕΠΠΣ (2003) με την εισαγωγή της έννοιας της διαθεματικότητας και του 2011 με την έμφαση σε δεξιότητες κριτικού γραμματισμού. Αντιμετωπίζει για πρώτη φορά τα έως τώρα διακριτά μαθήματα της Νεοελληνικής Γλώσσας και της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας ως ενιαίο μάθημα. Ως προς τη γλωσσική διδασκαλία ο γλωσσικός γραμματισμός συνδέεται κριτικά με τον γραπτό, τον προφορικό και τον πολυτροπικό λόγο. Η γλωσσική διδασκαλία περιλαμβάνει ποικιλία κειμένων σε έντυπη, ψηφιακή ή και πολυτροπική μορφή. Ως προς τη διδασκαλία της Λογοτεχνίας σκοπός είναι η κατανόηση των κειμένων, η ερμηνεία τους και ο μετασχηματισμός ή/και παραγωγή κειμένων.

Το ΠΣ του 2021 (Β' 5770) «ακολουθεί την παράδοση της κειμενοκεντρικής και επικοινωνιακής προσέγγισης της γλώσσας που υιοθετήθηκε σε προηγούμενα ΠΣ και αντιπαρατίθεται σαφώς σε παλαιότερες μορφές διδασκαλίας που επικεντρώνονταν αποκλειστικά στους γλωσσικούς τύπους. Ταυτόχρονα, προσπαθεί να συνθέσει στοιχεία της παραδοσιακής διδασκαλίας με σύγχρονες αναζητήσεις, χωρίς, ωστόσο, να υιοθετεί αποκλειστικά ένα μοναδικό θεωρητικό πλαίσιο. Θέτει επίσης την κριτική διάσταση της γλώσσας και την καλλιέργεια των πολλαπλών γραμματισμών ως παιδαγωγικό ορίζοντα της σκοποθεσίας του»⁶⁰.

Επισκόπηση των θεμάτων του μαθήματος της Νεοελληνικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας της Γ' Τάξης Γενικού Λυκείου των Πανελλαδικών Εξετάσεων από το 2000 έως 2022 με βάση τα αντίστοιχα ΠΣ

Θέμα Α' – Περίληψη

Από το 2000 έως το 2019 το θέμα Α' αφορά σε ασκήσεις περίληψης. Οι μαθητές/-τριες σύμφωνα με τα ισχύοντα ΠΣ ασκούν την αφαιρετική τους ικανότητα, εντοπίζοντας τα κύρια σημεία ενός κειμένου και αξιοποιώντας τα κατάλληλα, γράφουν την περίληψη του κειμένου.

⁵⁹ Παπαμεντζελόπουλος, Κ., Λάμπρος, Α., Μιτσιάλη, Χρ. (2016). *Συστήματα Εισαγωγής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση*. Μαρούσι: Εθνικός Οργανισμός Εξετάσεων. ISBN: 978-618-82861-1-5

⁶⁰ Στην παρούσα εισήγηση δε γίνεται αναφορά στο πρόσφατο ΠΣ 2021, καθώς δεν υπάρχει ακόμα η αποτύπωσή του στα θέματα των Πανελλαδικών Εξετάσεων (Πανελλαδικές Εξετάσεις 2021 και 2022) που είναι ο σκοπός της ευρύτερης έρευνας του Ε.Ο.Ε. (Παπαμεντζελόπουλος, Κ., Γκότζος, Δ., Λαϊνά, Μ., Παπαγεωργίου Μ., Καρσιώτης, Π. (2022). *Επισκόπηση των Θεμάτων των Πανελλαδικών Εξετάσεων με Βάση τα Αντίστοιχα Προγράμματα Σπουδών. Η περίπτωση της Νεοελληνικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας στο Γενικό Λύκειο*. Μαρούσι: Εθνικός Οργανισμός Εξετάσεων. ISBN 978-618-82861-8-4)

Παράδειγμα από τις Εξετάσεις του 2003: «Α. Να γράψετε στο τετράδιό σας την περίληψη του κειμένου χωρίς δικά σας σχόλια (100 – 120 λέξεις) - Μονάδες 25» (Πανελλαδικές Εξετάσεις, 2003)

Από το 2020 και εξής στο θέμα Α' την περίληψη του εξεταζόμενου κειμένου διαδέχεται η συνοπτική παρουσίαση του κειμένου ή η συνοπτική απόδοση των απόψεων που διατυπώνονται. Παράδειγμα από τις Εξετάσεις του 2020: «Α1. Να αποδώσετε συνοπτικά τους λόγους για τους οποίους η λογοτεχνική ανάγνωση συνιστά λυτρωτική απόλαυση για τον συγγραφέα στο Κείμενο 1 (60-70 λέξεις) – Μονάδες 15» (Πανελλαδικές Εξετάσεις, 2020)

Θέμα Β' - Διάφοροι τύποι ερωτήσεων

Το θέμα Β', στις Πανελλαδικές Εξετάσεις από το 2000 έως το 2019, αναλύεται συνήθως σε τέσσερα έως πέντε ερωτήματα που σχετίζονται: α) με την κατανόηση του κειμένου, β) την οργάνωση του κειμένου, καθώς και γ) τη γλώσσα του κειμένου (σημασιολογικά στοιχεία, μορφοσυντακτικές δομές), ενώ από το 2020 και εξής αναλύεται σε τρία ερωτήματα που σχετίζονται με: α) τον εντοπισμό και την ερμηνευτική προσέγγιση βασικών θέσεων του συγγραφέα, γ) την αξιολόγηση επιχειρημάτων, τίτλων με άποψη ή ζήτημα που θέτει το κείμενο, δ) τον εντοπισμό και τη συσχέτιση των κειμενικών δεικτών, ε) τον τρόπο πραγμάτευσης του θέματος.

Ερωτήσεις για την οργάνωση κειμένου: Σε αυτού του είδους τις ερωτήσεις, οι μαθητές/-τριες καλούνται, σύμφωνα με τους επιμέρους στόχους του ΠΣ του 1999, να αντιληφθούν τη διάρθρωση του κειμένου, τη δομή και τον τρόπο ανάπτυξης παραγράφων, την τιτλοφόρηση ενοτήτων, τη συνοχή, τη συλλογιστική πορεία του κειμένου.

Παράδειγμα από τις Εξετάσεις του 2000: «Β2. Να χωρίσετε σε ενότητες το κείμενο και να χρησιμοποιήσετε μια δική σας φράση ή μια φράση από κάθε ενότητα για πλαγιότιτλό της» (Πανελλαδικές Εξετάσεις, 2000) (Ε.Ο.Ε., χ.χ.), ενώ με το ΠΣ του 2019 δίνεται έμφαση στον εντοπισμό και τη συσχέτιση συγκεκριμένων κειμενικών δεικτών που οργανώνουν το κείμενο, καθώς και στην αναγνώριση και την ερμηνευτική προσέγγιση του τρόπου σύνδεσης και οργάνωσης των ιδεών, παραγράφων σε ένα κείμενο.

Παράδειγμα από τις Επαναληπτικές Εξετάσεις του 2020: «Β2. Στο Κείμενο 2 ποιος είναι ο βασικός ισχυρισμός του Στέφανου Τραχανά στην απάντηση της δεύτερης ερώτησης «θεωρώ... κανόνες»; Πώς η επιλογή της αναλογίας συμβάλλει στη στήριξη αυτής της βασικής θέσης;» (Πανελλαδικές Εξετάσεις, 2020) (Ε.Ο.Ε., χ.χ.)

Σημασιολογικά στοιχεία: Σύμφωνα με το ΠΣ του 1999 οι μαθητές/-τριες καλούνται να αντιληφθούν ότι η γλώσσα λειτουργεί με πολλούς τρόπους με κυριολεκτική ή μεταφορική σημασία, ανάλογα με το αποτέλεσμα που επιδιώκει, αναζητούν συνώνυμα/αντώνυμα λαμβάνοντας υπόψη το ύφος του κειμένου.

Παράδειγμα από τις Εξετάσεις του 2017: «Β3. α) Να ξαναγράψετε τις ακόλουθες προτάσεις του κειμένου, αντικαθιστώντας τις υπογραμμισμένες λέξεις με άλλες συνώνυμες, χωρίς να αλλάξει το νόημα:

- Η επιστήμη ως αέναος αγώνας του ανθρώπου.
- Η επιστήμη παραμένει προσηλωμένη στην κατάκτηση της γνώσης.
- Η προώθηση των φυσικών επιστημών και η έκρηξη της τεχνολογίας [...] εγείρουν απορίες.
- Το άγχος και η αγωνία αλλοτριώνουν [...] την πνευματική ολοκλήρωση των ανθρώπων.
- Κάθε επιστημονικό επίτευγμα [...] θα αποβεί [...] καταστρεπτικό».

Επιπλέον στο ΠΣ του 2019 οι μαθητές/-τριες δεν προσεγγίζουν τα σημασιολογικά στοιχεία αποσπασματικά, αλλά στη συνάρθρωσή τους μέσα στο κείμενο, λαμβάνοντας υπόψη τις γλωσσικές επιλογές του συγγραφέα του κειμένου.

Παράδειγμα από τις Εξετάσεις του 2021: «Πρόθεση της συντάκτριας του Κειμένου 1, στην τελευταία παράγραφο «Όμως το παρόν... μπορούμε να κάνουμε;», είναι να ευαισθητοποιήσει τους/τις αναγνώστες/αναγνώστριες. Να αναφέρετε τρεις (3) διαφορετικές γλωσσικές επιλογές με τις οποίες επιτυγχάνει τον στόχο της, παραθέτοντας τα αντίστοιχα χωρία (μονάδες 6), και να εξηγήσετε τη λειτουργία της καθεμιάς από αυτές στο κείμενο (μονάδες 9)». (Πανελλαδικές Εξετάσεις, 2021).

Το Θέμα Γ' - Παραγωγή γραπτού λόγου

Για το διάστημα 2000 έως 2019 και με βάση τους επιμέρους στόχους του ΠΣ του 1999 οι μαθητές/-τριες ασκούνται στην παραγωγή ποικίλων κειμένων, επιλέγοντας γλωσσική ποικιλία κατάλληλη για την περίπτωση, καλούνται να προβληματιστούν για ποικίλα θέματα και να εκφραστούν γραπτά με σαφήνεια.

Παράδειγμα από τις Εξετάσεις του 2015: «Γ1. Σε ομιλία που θα εκφωνήσετε σε ημερίδα του Δήμου σας με θέμα «Προστασία και αξιοποίηση της πολιτισμικής μας κληρονομιάς», να εκθέσετε τις απόψεις σας (500-600 λέξεις) σχετικά με: α) τους λόγους για τους οποίους πρέπει το ευρύ κοινό να πλησιάσει και να γνωρίσει τους χώρους και τα μνημεία της πολιτισμικής μας κληρονομιάς και β) τις δραστηριότητες με τις οποίες οι πολίτες και ειδικότερα οι νέοι θα εξοικειωθούν με αυτά» (Πανελλαδικές Εξετάσεις, 2015) (Ε.Ο.Ε., χ.χ.)

Από το 2020, σύμφωνα με τα ισχύοντα στο ΠΣ 2019 και με τη συνεξέταση Γλώσσας και Λογοτεχνίας, το θέμα Γ' αφορά ερμηνευτικό σχόλιο για λογοτεχνικό κείμενο.

Οι μαθητές/-τριες διαλέγονται με τα νοήματα και τις αξίες των λογοτεχνικών κειμένων, αξιοποιώντας τους κειμενικούς δείκτες, με στόχο να ανταποκρίνονται/τοποθετούνται στο ερώτημα ανασυνθέτοντας τη δική τους οπτική επί του κειμένου σε γραπτό ερμηνευτικό σχόλιο.

Παράδειγμα από τις Επαναληπτικές Εξετάσεις 2020:

Γ1. «Ποιο είναι, κατά τη γνώμη σας, το θέμα του ποιήματος; Να γράψετε το ερμηνευτικό σας σχόλιο, τεκμηριώνοντάς το με τουλάχιστον τρεις (3) κειμενικούς δείκτες (150-200 λέξεις)» (Ε.Ο.Ε., χ.χ.)

Το Θέμα Δ'

Το Θέμα Δ' προστέθηκε με το ΠΣ του 2019 και τη συνεξέταση Γλώσσας και Λογοτεχνίας για τα έτη 2020, 2021, 2022 και αφορά στην παραγωγή γραπτού λόγου⁶¹.

Στο θέμα Δ' οι μαθητές/-τριες καλούνται να εκφράσουν τις δικές τους απόψεις, σε επικοινωνιακό πλαίσιο, σχετικά με συγκεκριμένα ερωτήματα που τίθενται στα κείμενα αναφοράς.

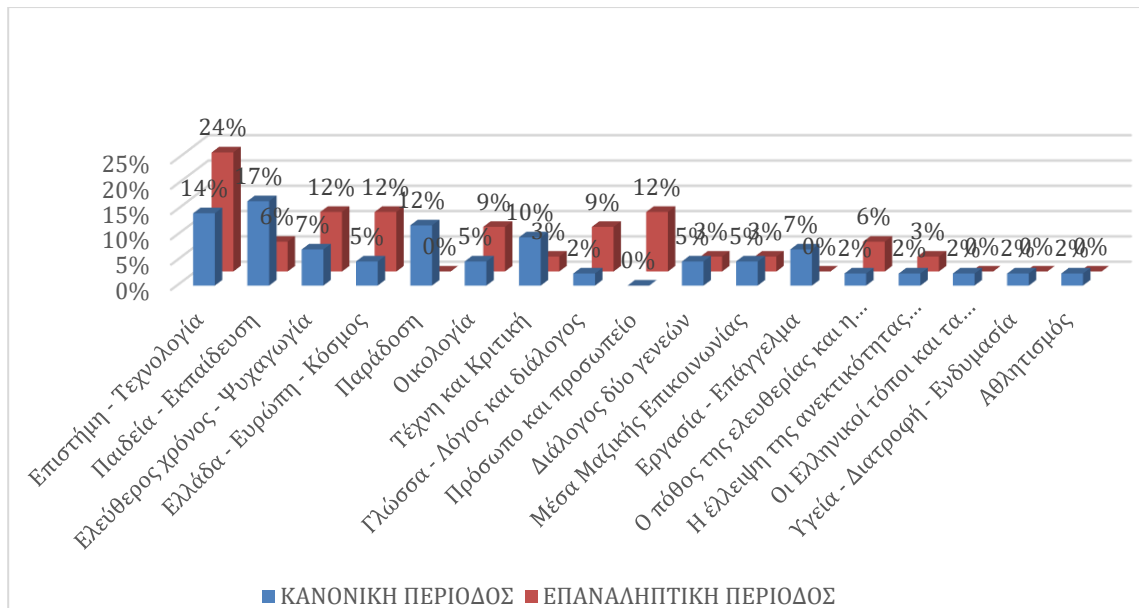
Παράδειγμα από τις Επαναληπτικές Εξετάσεις 2021: Δ1. «Αξιοποιώντας δημιουργικά τα Κείμενα 1 και 2, να γράψεις ένα δικό σου κείμενο (350-400 λέξεις), το οποίο θα αναρτηθεί στο προσωπικό σου ιστολόγιο, με βάση τα παρακάτω ερωτήματα: α) Με ποια κριτήρια επιλέγεις τα μουσικά σου ακούσματα; β) Πώς αυτά συμβάλλουν τόσο στη συγκρότηση του εαυτού σου όσο και στην αντίληψή σου για τον κόσμο; - Μονάδες 30» (Πανελλαδικές Εξετάσεις, Επαναληπτικές, 2021) (Ε.Ο.Ε., χ.χ.)

Συμπερασματικές επισημάνσεις

Από όσα αναφέρθηκαν παραπάνω διαπιστώνεται ότι τα Προγράμματα Σπουδών και τα Θέματα των Πανελλαδικών Εξετάσεων στο μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας είναι άξονες αλληλένδετοι. Στην παρούσα μελέτη έχουν αποτυπωθεί σε γραφήματα στατιστικά δεδομένα από την «ταυτότητα» των θεμάτων (τους θεματικούς κύκλους άντλησης των εξεταζόμενων κειμένων, το κειμενικό είδος, την προέλευσή του, τον συγγραφέα), από την τυπολογία των θεμάτων (περίληψη, δομικά μέρη και τρόπος ανάπτυξης κειμένου, σημασιολογικά στοιχεία κ.ά.), καθώς επίσης και από τα βαθμολογικά δεδομένα για την περίοδο 2017-2022.

Ενδεικτικά παρουσιάζονται τα παρακάτω γραφήματα:

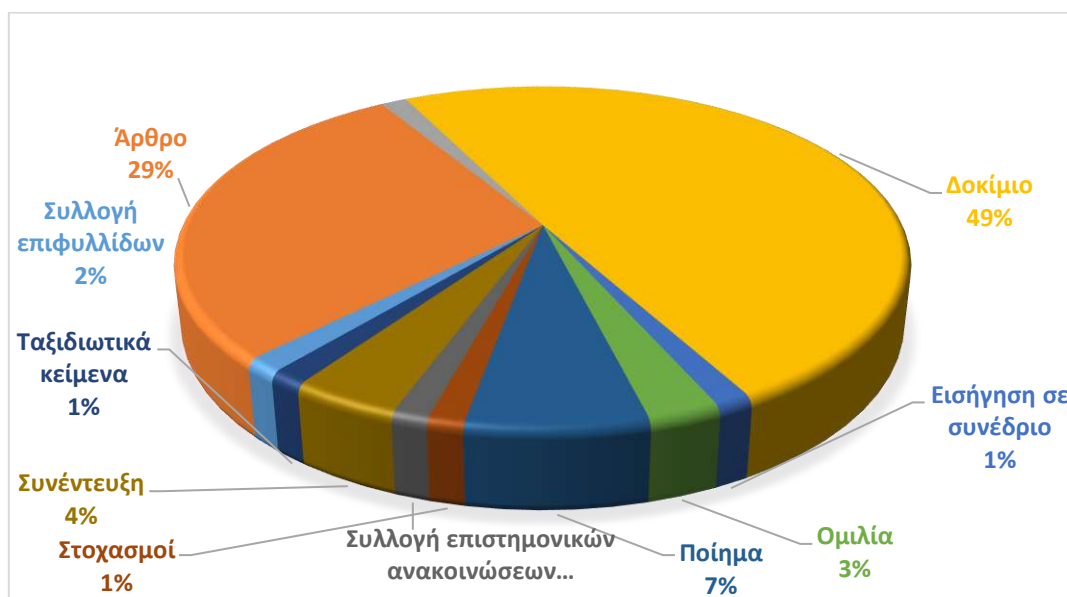
⁶¹ Για την εξέταση του μαθήματος «Νεοελληνική Γλώσσα και Λογοτεχνία» Γενικής Παιδείας, οι υποψήφιοι/-ες Γενικού Λυκείου, για εισαγωγή στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση από το ακαδημαϊκό έτος 2020-21 κι εφεξής, αξιολογούνται σε ενιαία τρίωρη εξέταση στην κατανόηση και παραγωγή λόγου που περιλαμβάνει τέσσερα συνολικά θέματα (ΦΕΚ 4441/τ. Β' /3-12-2019).

Γράφημα Α΄: Θεματικοί κύκλοι άντλησης κειμένων

Το Γράφημα Α΄ παρουσιάζει τους θεματικούς κύκλους άντλησης των θεμάτων των κειμένων που είχαν να επεξεργαστούν οι μαθητές/-τριες κατά την κανονική (ράβδοι με μπλε χρώμα) και επαναληπτική περίοδο (ράβδοι με κόκκινο χρώμα) των Πανελλαδικών Εξετάσεων.

- Από την κανονική περίοδο Εξετάσεων το 1/3 της θεματολογίας των κειμένων αντλείται από τους θεματικούς κύκλους της Παιδείας-Εκπαίδευσης (17%) και Επιστήμης- Τεχνολογίας (14%),
- Από την επαναληπτική περίοδο Εξετάσεων το 1/4 της θεματολογίας των κειμένων αφορά τον θεματικό κύκλο Επιστήμη-Τεχνολογία (24%). Μεγάλη διαφοροποίηση παρατηρείται στον θεματικό κύκλο Πρόσωπο και προσωπείο, καθώς ενώ είναι ο τρίτος συχνότερος θεματικός κύκλος των κειμένων των Εξετάσεων της επαναληπτικής περιόδου (12%), απουσιάζει από τους θεματικούς κύκλους της κανονικής περιόδου.

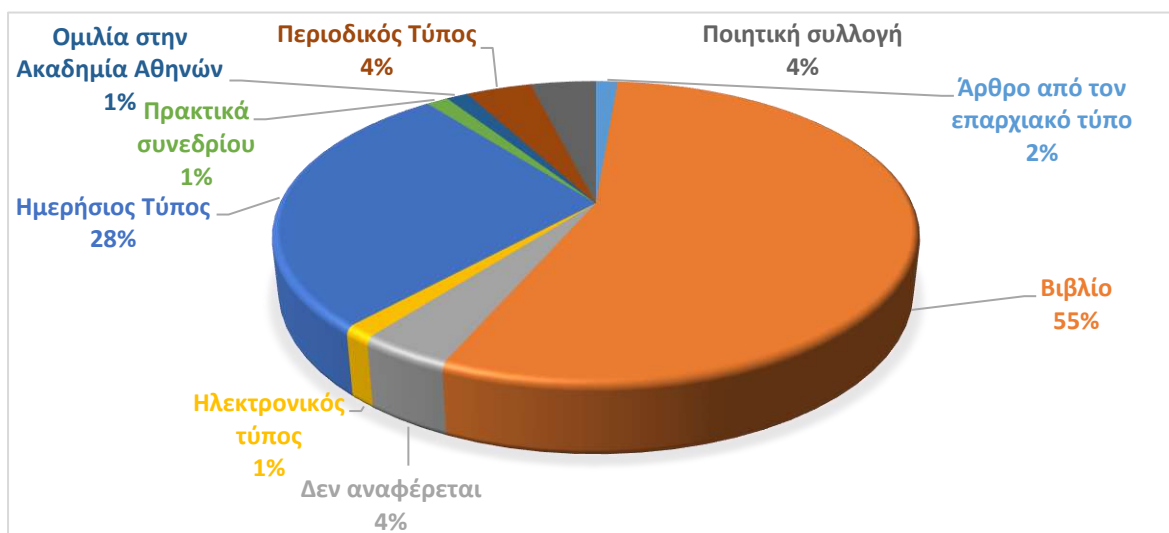

Γράφημα Β΄: Είδος κειμένου

Το Γράφημα Β΄ παρουσιάζει τα είδη των εξεταζόμενων κειμένων συνολικά σε κανονική και

επαναληπτική εξεταστική περίοδο. Διαπιστώνεται ότι:

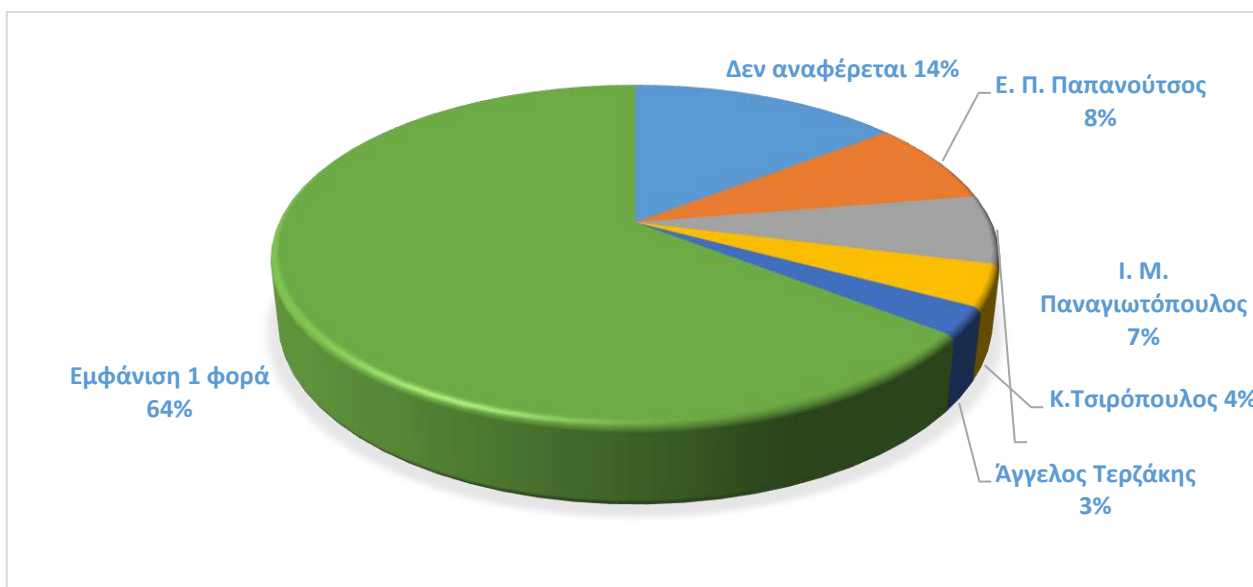
- την πιο συχνή επιλογή αποτελεί το δοκίμιο σε ποσοστό 49%,
- ακολουθεί το άρθρο ως είδος κειμένου περίπου στο 1/3 των θεμάτων (29%),
- μικρότερα ποσοστά παρατηρούνται για το ποίημα (7%), τις συνεντεύξεις (4%), κείμενα από επιφυλλίδες και επιστημονικές ανακοινώσεις, διηγήματα, εισηγήσεις σε συνέδρια, ομιλίες, στοχασμούς, ταξιδιωτικά κείμενα.

Γράφημα Γ': Μέσο δημοσίευσης

Στο Γράφημα Γ' αναφορικά με το μέσο δημοσίευσης των εξεταζόμενων κειμένων διαπιστώνεται ότι:

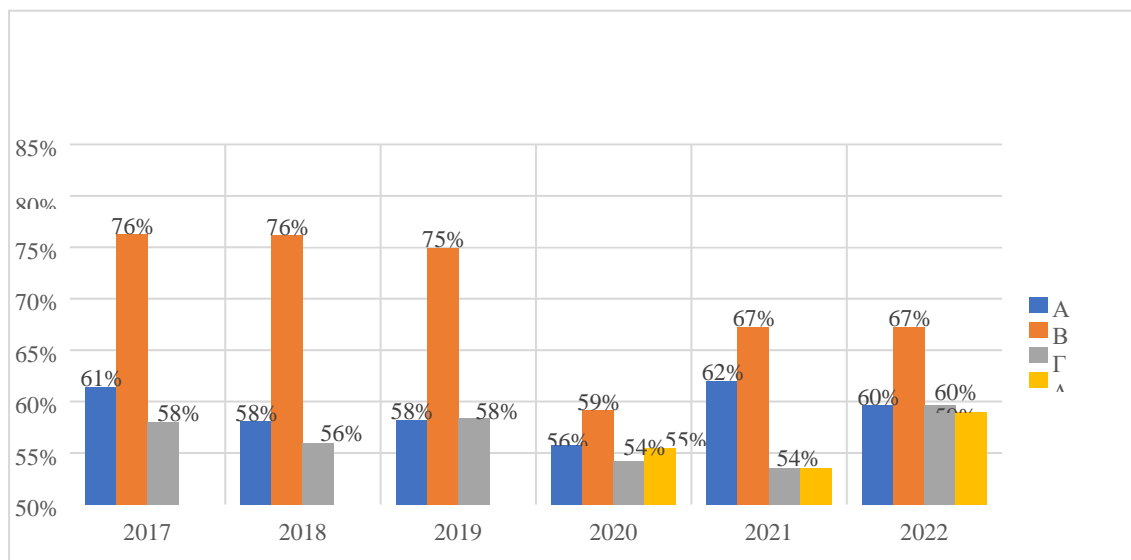
- παραπάνω από τα μισά κείμενα προέρχονται από βιβλία (55%),
- ακολουθούν κείμενα από τον ημερήσιο τύπο σε ποσοστό 28% και
- σε μικρότερα ποσοστά από τον περιοδικό τύπο, ποιητική συλλογή, πρακτικά συνεδρίων, ομιλίες.

Γράφημα Δ: Συγγραφέας

Στο Γράφημα Δ, αναφορικά με τον/την συγγραφέα, παρατηρείται ότι επιλέγονται συγγραφείς:

- μόνο μια φορά σε ποσοστό 64%,
- αρκετά σημαντικό το ποσοστό στο οποίο δεν αναφέρεται ο/η συγγραφέας (14%),
- περισσότερες από μία φορές έχουν επιλεγεί κείμενα του Ε.Π. Παπανούτσου σε ποσοστό 8% των θεμάτων, του Ι. Μ. Παναγιωτόπουλου στο 7%, του Κ. Τσιρόπουλου στο 4% και του Αγγ. Τερζάκη στο 3%.

Γράφημα Ε΄: Ποσοστό κάλυψης των διαθέσιμων μονάδων ανά θέμα

Στο Γράφημα Ε΄ παρουσιάζεται, σε ένα βαθμολογικό δείγμα πενταετίας 2017-2022, από τις διαθέσιμες μονάδες που δίνει κάθε θέμα Α΄, Β΄, Γ΄, Δ΄, το ποσοστό κάλυψης των διαθέσιμων αυτών μονάδων.

- Στο θέμα Β΄ σημειώνονται υψηλότερα ποσοστά Μ.Ο. (Μέσος Όρος) βαθμολογίας με εύρος 67%-76%, αυτό σημαίνει ότι οι μαθητές/-τριες έχουν υψηλότερη απόδοση στο θέμα Β΄, πιθανότατα λόγω δραστηριοτήτων κλειστού τύπου, εξαιρουμένου του έτους 2020, ενδεχομένως λόγω αλλαγής ΠΣ και συνθηκών πανδημίας COVID 2019.
- Τα θέματα Α΄, Γ΄ και Δ΄, στα οποία οι δραστηριότητες είναι ανοικτού τύπου (περίληψη/ερμηνευτικό σχόλιο/παραγωγή λόγου), οι μέσοι όροι της τελευταίας πενταετίας κυμαίνονται στα 56%-59% του συνόλου των διαθέσιμων μονάδων ανά θέμα.

Έχοντας ως αφορμή το αποθετήριο των θεμάτων του Ε.Ο.Ε. και μέσα από τέτοιου είδους συγκριτικές μελέτες και αποτυπώσεις τίθεται ως στόχος η ίδια η αυτοαξιολόγηση του συστήματος των Πανελλαδικών Εξετάσεων. Επιπρόσθετα μέσα από έναν ολιστικό τρόπο θεώρησης του συστήματος πρόσβασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση στοχεύεται η διασφάλιση της αξιοπιστίας και εγκυρότητας του εν γένει εξεταστικού συστήματος.

Αντί επιλόγου παρατίθεται η άποψη των Amrein & Berliner (2002), σύμφωνα με την οποία η τελική επιτυχία μιας πολιτικής εξετάσεων υψηλής διακύβευσης είναι, αν επηρεάζει θετικά τη μάθηση, όχι αν βελτιώνει τις βαθμολογίες των μαθητών σε ένα συγκεκριμένο τεστ.

Ευχαριστίες

Ιδιαίτερες ευχαριστίες οφείλονται στη Γενική Διευθύντρια Ψηφιακών Συστημάτων, Υποδομών και Εξετάσεων του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων, κα Καλομοίρα Μαρούγκα, για την παροχή των βαθμολογικών δεδομένων των Πανελλαδικών Εξετάσεων των ετών 2017-2022.

Αναφορές

Amrein, A., & Berliner, D. (2002). High stakes testing, uncertainty, and student learning. *Educational Policy Analysis Archives*, 10. Ανακτήθηκε στις 28-12-2022 από: <http://epaa.asu.edu/epaa>

- Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (Δ.Ε.Π.Π.Σ) και Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών (Α.Π.Σ.) Δημοτικού – Γυμνασίου:** α) Γενικό Μέρος β) Δ.Ε.Π.Π.Σ. και Α.Π.Σ. Ελληνικής Γλώσσας, Νεοελληνικής Λογοτεχνίας, Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας, Εικαστικών, Σπουδών Θεάτρου, Θρησκευτικών, Ιστορίας, Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής, Μαθηματικών, Μελέτης Περιβάλλοντος (ΦΕΚ 303/τ. Β' /13-3-2003).
- Ε.Ο.Ε. (χ.χ.).** Θέματα Νεοελληνικής Γλώσσα ΓΕΛ Γ' τάξης. Αρχείο Θεμάτων. Ανακτήθηκε στις 21-12-2022 από: <https://eoe.minedu.gov.gr/index.php/arχειο-thematon/239-arχειο-thematon-ge-l>
- Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής** (2019). *Εμείς και οι άλλοι... Δίκτυο Κειμένων. Φάκελος Υλικού Νεοελληνική Γλώσσα*
- Μανωλίδης Γ., Μπεχλιβάνης Θ., Φλώρου Φ.** (2020). *Θεματικοί Κύκλοι. Έκφραση – Έκθεση (Γενικό Λύκειο).* Υ.ΠΑΙ.Θ./ΙΤΥΕ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»
- Πρόγραμμα Σπουδών** του μαθήματος «Γλωσσική διδασκαλία» στο Γυμνάσιο και στο Λύκειο (ΦΕΚ 561/τ. Β' /6-5-1999)
- Πρόγραμμα Σπουδών** του μαθήματος της Νεοελληνικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας της Γ' τάξης Γενικού Λυκείου (ΦΕΚ 4911/τ. Β' /31-12-2019)
- Πρόγραμμα Σπουδών** του μαθήματος της Νεοελληνικής Γλώσσας των Α', Β' και Γ' τάξεων Γενικού Λυκείου (ΦΕΚ 5770/τ. Β' /10-12-2021)
- Παπαμεντζελόπουλος, Κ., Λάμπρος, Α., Μιτσιάλη, Χ.** (2016). *Συστήματα Εισαγωγής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.* Μαρούσι: Εθνικός Οργανισμός Εξετάσεων. ISBN 978-618-82861-1-5
- Παπαμεντζελόπουλος, Κ., Λάμπρος, Α., Μιτσιάλη, Χ.** (2017). *Επεξεργασία των Βαθμολογικών Επιδόσεων στη Νεοελληνική Γλώσσα στις Πανελλαδικές Εξετάσεις τη δεκαετία 2006-2016.* Μαρούσι: Εθνικός Οργανισμός Εξετάσεων. ISBN 978-618-2861-4-6
- Παπαμεντζελόπουλος, Κ., Γκότζος, Δ., Λαϊνά, Μ., Παπαγεωργίου Μ., Καρσιώτης, Π.** (2022). *Επισκόπηση των Θεμάτων των Πανελλαδικών Εξετάσεων με Βάση τα Αντίστοιχα Προγράμματα Σπουδών. Η περίπτωση της Νεοελληνικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας στο Γενικό Λύκειο.* Μαρούσι: Εθνικός Οργανισμός Εξετάσεων. ISBN 978-618-82861-8-4
- Τσολάκης Χ., Αδαλόγλου Κ., Αυδή Α., Γρηγοριάδης Ν., Δανιήλ Α., Ζερβού Ι., Λόππα Ε., Τάνης Δ.** (2021). *Έκφραση – Έκθεση (τεύχος Γ').* Υ.ΠΑΙ.Θ./ΙΤΥΕ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»
- ΦΕΚ 3137/τ. Β' /19-7-2021.** «Καθορισμός εξεταστέας ύλης για το έτος 2022 για τα μαθήματα που εξετάζονται πανελλαδικά για την εισαγωγή στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση αποφοίτων Γ' τάξης Ημερησίου Γενικού Λυκείου και Γ' τάξης Εσπερινού Γενικού Λυκείου».
- ΦΕΚ 4441/τ. Β' /3-12-2019.** «Τρόπος εξέτασης των πανελλαδικά εξεταζομένων μαθημάτων για εισαγωγή στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση υποψηφίων Γενικού Λυκείου από το ακαδημαϊκό έτος 2020-21 κι εφεξής σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 4186/2013 (ΦΕΚ 193 Α'), όπως τροποποιήθηκε με τον ν. 4610/2019 (ΦΕΚ 70 Α').